ISSN -2583-147X(P), **Vol.- 8, Issue No. X, January 2023**
Bastabatara Pariprakash Prachee
Peer Reviewed and Referred Research Journal

ଗାଳ୍ପିକ ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ

ଡ. ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ନାୟକ

ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷାର୍ଦ୍ଧ ବେଳକୁ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟକୁ ବିଶେଷ ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିବା ମତବାଦ ହେଉଛି କାର୍ଲମାର୍କ୍ସଙ୍କ ସାମ୍ୟବାଦ । ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି, ଧର୍ମ, ସମାଜ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ବିଶେଷକରି ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ବୁର୍ଜୁଆ ଗୋଷ୍ଠୀ ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ବଳବତ୍ତର ଥିଲା ଏବଂ ସାଧାରଣ ଶୋଷିତବର୍ଗ ହୋଇଥିଲା ନିଜର ଅଧିକାରକୁ ନେଇ ସଚେତନ, ପ୍ରତିବାଦ ପାଇଁ ଏକ ଦୃଢ଼ ଭିତ୍ତିଭୂମିର ନିର୍ମାଣ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସାରିଥିଲା ।

ସମାଜର ଆବାହମାନ କାଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଦେଖାଯାଏ, ଶ୍ରେଣୀହୀନ ସମାଜ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀବଦ୍ଧ ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀ । ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତି ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ଆଦିମାନବ ବନ୍ଧାହୋଇ ସମୂହ ଉପରେ ହୋଇଥିଲେ ଆଶ୍ରିତ । କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଟିଳ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାବେଳେ ସାମୂହିକ ଭାବେ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ଆପଣେଇ ନେଉଥିଲେ । ଏଠି ଶୋଷକର ନଥିଲା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ । କାଳକ୍ରମେ ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ ନିଜର ଜୀବନ ଶୈଳୀକୁ ଆରାମଦାୟକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତଥା ସମସ୍ତ ଉତ୍ପାଦନ ସରଞ୍ଜାମ, ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ଆଦିର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ଉପଲବ୍ଧି କଲା, ସେତେବେଳେ ଆବଶ୍ୟକ ମୁତାବକ ଉଦ୍ଭାବନ ଏବଂ ଆବିଷ୍କାର କଲା ନୂଆ ନୂଆ ସାମଗ୍ରୀ । ଯିଏ ଯେତେ ଜ୍ଞାନ ଓ ଶ୍ରମ ବିନିଯୋଗ କରିପାରିଲା ସେ ସେତକ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପାଦନ ସାମଗ୍ରୀ ପାଇପାରିଲା । ସୃଷ୍ଟିହେଲା ଆର୍ଥନୀତିକ ତାରତମ୍ୟ । ଆର୍ଥନୀତିକ ତାରତମ୍ୟରୁ କ୍ରମଶଃ ବଳିଷ୍ଠ ହେଲା ରାଜନୀତି ।

ରାଜନୀତି ଓ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ନେଇ ମୁଣ୍ଡଟେକିଲା ସାମନ୍ତପ୍ରଥା । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାଲୋଚକ ଡକ୍ଟର ବିଜୟ କୁମାର ଶତପଥୀ କହନ୍ତି, "ଆଦିମ ଶ୍ରେଣୀହୀନ ସମାଜ ଧୀରେଧୀରେ ବିକଶିତ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭକ୍ତ ସମାଜରେ ପରିଣତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅନୁଭୂତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଦେଲା । ଏହି ପାର୍ଥକ୍ୟର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ବିଜ୍ଞାନ, ଇତିହାସ, ନ୍ୟାୟ, ଧର୍ମନୀତି, ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ଆଦି କାବ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନେଇ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା ।"

(ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଧାରା, ପୃଷ୍ଠା-୬୩)

କାଳକ୍ରମେ ସମାଜ ଯେତେବେଳେ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଯୁଗରେ ପାଦ ଥାପିଲା, ସେତେବେଳେ ରାଜା ଓ ସାମନ୍ତ ହେଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ତ୍ତା । ସାଧାରଣ ଜନତା ତଥା ପ୍ରଜାମାନେ ହେଲେ ଭୃତ୍ୟ, ଆଶ୍ରିତ । ଅନୁଗତ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ସାମନ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ଦାସ ଭାବରେ ଅମାନୁଷିକ ଭାବେ ଖଟାଇ ଚାଲିଲେ । ରାଜାଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆର୍ଥନୀତିକ, ରାଜନୀତିକ ବୋଝ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ସାଧାରଣ ପ୍ରଜାଟି ଖଟିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା ପରିବାର ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ କେବଳ ମୁଠାଏ ଦାନା ପାଇଁ । ଏହି ସମୟରେ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ରାଜା ବା ସାମନ୍ତର ଜୟ ଜୟକାର । ରାଜକୁମାର ରାଜକୁମାରୀଙ୍କର ପ୍ରେମ, ବିଚ୍ଛେଦ, ମିଳନର କଥା କେବଳ କହୁଥିଲା ସାହିତ୍ୟ, ଶୃଙ୍ଗାର, ହାସ୍ୟ, ବୀରରସରେ ମତୁଆଲା ହେଉଥିଲା ରାଜଦରବାର । ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ପାଇଁ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାର ଅବସର ନ ଥିଲା ଓ ରସଚର୍ଚ୍ଚା ଥିଲା ବାମନ ହୋଇ ଚାନ୍ଦକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇବା ସଦୃଶ ବିଡ଼ମ୍ବନା । ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସାହସ ନ ଥିଲା ଦରିଦ୍ର ପ୍ରଜାଙ୍କର କଥା ଲେଖିବା ପାଇଁ । ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତିଗାନରେ ଲେଖକ ପାଉଥିଲା ପାରିତୋଷିକ । କିନ୍ତୁ ସମାଜ

ମଣିଷର କଥା ଲେଖିଥିଲେ ସେ ରାଜଦ୍ରୋହରେ ପାଇଥାନ୍ତା ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ । ସେଥିପାଇଁ ସାହିତ୍ୟରେ ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକାଶ ପାଉ ନ ଥିଲା । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସାମନ୍ତବାଦର ବିଲୋପ ହେଲା, ବଳିଷ୍ଠ ହେଲା ପୁଞ୍ଜିବାଦ । ପୁଞ୍ଜି ଓ କ୍ଷମତାର ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ କରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ଦେଖାଦେଲା ନା ନା ପ୍ରଜାମେଳି ଓ ଜନଆନ୍ଦୋଳନ । ଏହାର ପାର୍ଶ୍ୱ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଭାବେ ପେଷିହେଲେ ସାଧାରଣ ଜନତା ଆଉ ଲାଭବାନ ହେଲେ ପୁଞ୍ଜିପତି । ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ମଧ୍ୟରେ ତାରତମ୍ୟ, ଧନୀ ଗରୀବ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟର ନାରକୀୟ ରୂପ ଦେଖାଗଲା ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ଭାବରେ । ରାଜନୀତି ଅର୍ଥନୀତିର ଅମାନବିକ ଦୃଶ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ହେଲା ପ୍ରତିଫଳିତ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶକ୍ରମକୁ ଦେଖିଲେ, ଯଥା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଠାରୁ ଆଧୁନିକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧର୍ମର ଆଧିପତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ପ୍ରଶସ୍ତିଗାନ । ସାହିତ୍ୟ ଦରବାରୀ ଆଡ଼ମ୍ବରରୁ ମୁକୁଳି ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ କରୁଣ କାହାଣୀକୁ ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ; କେବଳ ରାଜାରାଣୀଙ୍କ ପ୍ରେମ, ପ୍ରଣୟ, ଯୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ ରାଜାମାନଙ୍କର ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ବୀର୍ଯ୍ୟର କାହାଣୀ ଉପସ୍ଥାପନ ହୋଇଛି । ଏଥିରେ ଥିଲା କେବଳ କଳ୍ପନାର ଅତିରଞ୍ଜନ ଓ ବିଳାସିତାର ବିଭିନ୍ନ ଆୟାମ । ସେଥିରେ ନାହିଁ ବାସ୍ତବ କାହାଣୀ । ଯେଉଁ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ଦେଖିହୁଏ ତାହା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଳ୍ପ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । ସାଧାରଣ ଜନତା ସହିତ ତାର କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂପର୍କ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଅର୍ଥାତ୍: " ୧୯୩୫ ମସିହା ବେଳକୁ ଯେକୌଣସି ସଚେତନ ପାଠକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବ ଯେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସ୍ଥିତିଶୀଳତାରେ ଆସିଛି ଏକ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଓ ଦୋଳନ । ୧୯୨୦ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଉଗ୍ର ଜାତୀୟତାବାଦ, ଉଦାର ନୈତିକ ମାନବତାବାଦ ଓ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ମାର୍କସ୍‌ଙ୍କର ସାମ୍ୟବାଦୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସହ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ସାହିତ୍ୟର ରୂପାୟିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି ୧୯୩୦ ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ । ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ, ନବ ଭାରତ, ସହକାର ପ୍ରଭୃତି ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ କାଁ ଭାଁ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରବନ୍ଧ, କବିତା, ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଆମେ ଏହାର ସତ୍ୟତା ଉପଲବ୍ଧି କରିବା । କିନ୍ତୁ ଏକ ସଂଗଠନ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦର୍ଶନକୁ ଆବାହନ କରି ସମାଜ ଓ ଜୀବନର ପଚମାନ ସ୍ଥିରତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବା ପାଇଁ ଆଗେଇ ଆସିଛନ୍ତି ଭଗବତୀ ଓ ତାଙ୍କର ସତୀର୍ଥଗଣ ୧୯୩୫-୩୬ ମସିହାରେ ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ ଓ ତା'ର ମୁଖପତ୍ର ଆଧୁନିକ ମାଧ୍ୟମରେ ।"

(ଓ. ସା. ପ୍ର. ଧା, ପୃଷ୍ଠା-୧୭୩-୭୭)

"ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରଗତୀବାଦର ମୂଳଉତ୍ସ ଥିଲା ଋଷୀୟ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ । ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଗତୀବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ମାର୍କସୀୟ ଦର୍ଶନର ଭିତ୍ତିଭୂମି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଋଷୀୟ ପ୍ରୋଗ୍ରେସିଭ୍ ଲିଟ୍‌ରେଚରର ନାମାନ୍ତର । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତିନିଗୋଟି ବିଶିଷ୍ଟଧାରାର ସମନ୍ୱୟନରେ ଏକ ନୂତନ ମାର୍ଗ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ମାର୍କସୀୟ ଦର୍ଶନ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆକର୍ଷଣ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଲା । ତାଙ୍କୁ ଏଦିଗରେ ସହାୟତା କରିଥିଲା କ୍ଲାସିକାଲ ଜର୍ମାନ ଦର୍ଶନ, କ୍ଲାସିକାଲ୍ ଇଂଲିଶ ରାଜନୈତିକ ଅର୍ଥନୀତି ଏବଂ ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ସମାଜବାଦ ତଥା ଫ୍ରେଞ୍ଚ ବିପ୍ଳବର ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ଆହ୍ୱାନ । ମାର୍କସ୍ ଏହି ଅବସରରେ ଏକ ପୃଥିବୀ ବ୍ୟାପୀ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ।" (ସୀମାବଦ୍ଧତା ଓ ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱପ୍ନ, ପୃ-୭୪) । ମାର୍କସ୍‌ଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱ ବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଦର୍ଶନ, ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁଥିରେ ଦର୍ଶନ, ରାଜନୀତି ଏବଂ ଆର୍ଥନୀତିକ ସମନ୍ୱୟତା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । "ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ଏକ ବସ୍ତୁବାଦୀ ଦର୍ଶନ । ଏହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନୁଯାୟୀ ସାହିତ୍ୟ ଓ କଳା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଭୌତିକ ବିକାଶ ସହ ସଂପର୍କ ରକ୍ଷା କରିଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ଭୌତିକ ବିକାଶ ସମାଜର ଉତ୍ପାଦନ ପଦ୍ଧତି ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ । ପ୍ଲେଖାନୋଭ କହନ୍ତି - କଳା ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ମଧ୍ୟରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ଲଭିଥାଏ । ଏହି ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ତା'ର ସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ଏବଂ ଏହି ସ୍ଥିତି ତା'ର ଉତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି ଓ ଉତ୍ପାଦନ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥାଏ ।" (ଓ.ସା.ପ୍ର.ଧା, ପୃ- "୫୯)

ସେହିପରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସମାଲୋଚକ ପ୍ରଫେସର ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ସାମଲ ପ୍ରଗତୀବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ମତ ରଖନ୍ତି, "ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ମଣିଷକୁ ଶୁଣାଏ ଧୂଳିଧୂସରୀତ ଧରଣୀର ମହତ୍ତ୍ୱ, ମାଟିର ମଣିଷକୁ ଯାହା ସଂଗ୍ରାମଶୀଳ କରାଇ ଛିଡ଼ା କରାଏ, ଯାହା ପ୍ରେରଣା ଦିଏ ସୃଷ୍ଟିମୟ ପରାଙ୍ଗପୁଷ୍ଟ ବୁର୍ଜୁୟା ଗୋଷ୍ଠୀର ଦାନବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବା ପାଇଁ, ଯାହା ଇଙ୍ଗିତ ଦିଏ ପର୍ଶୁରାମ ଭଳି ଅପମାନର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାକୁ, କେବଳ ଇଭ୍ୟୋଲ୍ୟୁସନ୍ ନୁହେଁ, ରକ୍ତ ରଞ୍ଜିତ ସେହି ରିଭ୍ୟୋଲ୍ୟୁସନ୍ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯାହା ଜୀବନର ତୂର୍ଯ୍ୟନାଦ କରେ- ତାହା ହିଁ ପ୍ରଗତି ସାହିତ୍ୟ । ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଶିଳ୍ପୀର ସତ୍ୟ ସନ୍ଧିତ୍ସୁ ଦୃଷ୍ଟି ସମାୟିକ ଗ୍ଲାନି, ବ୍ୟଥା, ବେଦନା ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାର କରୁଣ ରାଗିଣୀ ଶୁଣାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶୁଣାଏ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ବିନାସ ପାଇଁ ପ୍ରଳୟର ଧ୍ୱନି, ଧ୍ୱଂସର ଦୁନ୍ଦୁଭି । ସେ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଏ ମହାକାଳର ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟକୁ ।"

(ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପର ଉନ୍ମେଷ ଓ ଉତ୍ତରଣ, ପୃ- ୬୦)

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହି ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ପାଖରୁ ଦେଖା ଦେଇ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ, ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ଶାନ୍ତନୁ କୁମାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଦାନୀ, ସଦାଶିବ ଦାଶ, ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ପାଟଶାଣୀ, ଜଗଦିଶ ମହାନ୍ତି ତଥା ଗାଳ୍ପିକ ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ କାଳକୁ ଦେଖିଲେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଦଶନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଛି ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଜଣ ଶାସନରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି ଗଣ ଶାସନରେ । ଏକଚ୍ଛତ୍ରବାଦ ଶାସନ ନାହିଁ ସତ କିନ୍ତୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନରେ ପୁଞ୍ଜିପତିର ରହିଛି ଶୋଷଣର ଅହମିକା । ସେଥିପାଇଁ କଥାକାର ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତି ସରକାରୀ କଳରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଧନୀ ବା ପୁଞ୍ଜିପତି ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରତୀକିତ କରି ରାହାଜଗାଲୀ ଗଳ୍ପରେ କହନ୍ତି ; "ତମେ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଜଡ଼ସଡ଼ ଏବଂ ମାନବିକତା ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭଳି ମହାନ ବସ୍ତୁକୁ ତମେ ଗ୍ରହଣ କରିଛ ଅତି ଶସ୍ତା ଚଉତରାରେ । ସେହି ଆଳରେ ତମେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅ ରୁଟିର ଟୁକୁଡ଼ା ଖଣ୍ଡେ ଆମ ଆଡ଼କୁ ଖୁବ୍ ସଚେତନ ଭାବରେ । କାରଣ ତମେ ବୁଝିଯାଇଛ, ଏମିତି ଟୁକୁଡ଼ା ଖଣ୍ଡେ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଆମମାନଙ୍କୁ ଅଟକେଇ ହୁଏ । ନହେଲେ, ଆମେ ତୁମ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ଭାଣ୍ଡକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ତିଆର ହୋଇଯିବୁ ଯେ ! ଏ ସଂପର୍କରେ ତମେବି ସଚେତନ । ଯେଉଁ ଟୁକୁଡ଼ା ଖଣ୍ଡକ ଆମ ଆଡ଼କୁ ଫିଙ୍ଗିଦିଅ ସେଥି ପ୍ରତି ବି ତୁମର ନଥାଏ ଆନ୍ତରିକତା, ଥାଏ କୌଶଳ ଚାଲାକି ! ଆମେବି ଭୋକିଲା, ସେ ଟୁକୁଡ଼ାଟିକୁ ପାଇ ବାଛବିଚାର ନ ବୁଝି ଗିଳିପକାଉ । ଜଳନ୍ତା ଖାଦ୍ୟନଳୀକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ସେହି ଟୁକୁଡ଼ାଟି ତୁମ ପାଖରୁ ପାଉଚେ ବୋଲି ଆମ ମନର ଭାଷା ମୁହଁର କଥା ରୂପରେ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିବାରୁ ବେଳେବେଳେ ତଣ୍ଟି ଲାଗି ଯାଉଛି । ଦାସ ମାନଙ୍କର ମୁହଁରେ କଥା କାହିଁ, ଯାହା ଅଛି ତୁମ କଥା ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବା, ତାଳିମାରିବା ! ଦାସତ୍ୱର ଭାଷା ଦୁର୍ବଳ ! ମନର ଭାଷା, ମୁହଁ କଥା ଯେ ଯାବତ୍ ଗୋଟିଏ ହୋଇନାହିଁ, ସ୍ୱାଧୀନତା ସେଠି ଚାରଟି ଅକ୍ଷର ମାତ୍ର । ଶବ୍ଦ ନୁହେଁ । ତମେବି ତ ଚାହଁ ଆମେ ପେଟପୁରା ନ ଖାଉଁ, କି ପୁରା ଉପାସ ନ ରହୁ, ଅଳ୍ପ ଖାଉଁ କାରଣ ପୁରାପୁରି ଖାଇବାଟା ଆମ ଲାଗି ଚିରନ୍ତନ ସ୍ୱପ୍ନ ହୋଇ ରହିବ, ଯାହାକୁ ଆମେ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରତିକ୍ଷା କରି ରହୁଛୁ, ମଲା ଯାଏଁ । ଆମେ ପୁରା ନ ବଞ୍ଚୁ, କିନ୍ତୁ ପୁରା ନ ମରୁ, ଶୁକୁଶୁକୁ ହେଇ ଦରମରା ହୋଇ ବଞ୍ଚୁ ! ନହେଲେ ତୁମର ରାଜୁତି କାହିଁ ? ଆମକୁ ଅଡ଼େଇବାର ଲୌଲୁପ ତେରଛା ଚାହାଣି କାହିଁ ?" (ମାଟିଆ ପୁଅ, ପୃ-୬୯) ରାହାଜଗାଲୀ ଗଳ୍ପର ସାଧାରଣ ଖଟିଖିଆ ଦୀନ ମଜୁରୀଆ ଶୋଷିତ ଗୟା ଚରିତ୍ର ମନରେ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ଆକ୍ଷେପୋକ୍ତିଟି କଥାକାର ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ବାରି ହୋଇଯାଏ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ତିରିଶ ଚାଳିଶ ବର୍ଷପରେ ମଧ୍ୟ ସାମନ୍ତପ୍ରଥା ଭିନ୍ନ ରୂପରେ ଶୋଷଣକୁ ଇଙ୍ଗିତ କରୁଛି ଉପସ୍ଥାପିତ ଉକ୍ତିରେ ।

ସଂପ୍ରତି ଶୋଷଣ କରିବାର ପଦ୍ଧତିରେ ଆସିଛି ଭିନ୍ନତା । ଅଧୁନା ମଣିଷ ଜ୍ଞାତ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଭୁଲ, କିନ୍ତୁ ପୁଞ୍ଜିପତି ସାଧାରଣ ମଣିଷ ପାଇଁ ଏପରି ପରିସ୍ଥିତି ତିଆରି କରୁଛି ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା କାଠିକର ପାଠ । ମନୋରଞ୍ଜନ, ଖାଦ୍ୟ, ପ୍ରସାଧନ ସାମଗ୍ରୀ ଆଦିର ପ୍ରଲୋଭନ ସହ ନାନା ବସ୍ତୁର କ୍ରୟ ନିମନ୍ତେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ବିଜ୍ଞାପନ କରି ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତାକୁ ହାତ ମୁଠାରେ ରଖୁଛନ୍ତି ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ । ପୂର୍ବେ ଆର୍ଥନୀତିକ, ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ସ୍ତରରେ ଶ୍ରେଣୀ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଦେଲା ଭଳି ଅଧୁନା ଏ ତିନିସ୍ତର ବ୍ୟତିତ ବୌଦ୍ଧିକ ଶ୍ରେଣୀ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଏବଂ ସବୁସ୍ତରରେ ଜୀବୀ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ କର୍ମଜୀବୀ ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତାର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଭଳି ବ୍ୟାପକ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି । ଏଭଳି ସ୍ତରର ସଂଘର୍ଷକୁ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା, ନ୍ୟାର୍ଯ୍ୟ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ଆଦିକୁ ନୂତନ ସାମ୍ୟବାଦ (Neo Communism) କୁହାଯାଇପାରେ । କଥାକାର ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କର 'ନିଶୀଥ ସଂଗମ', 'ଶତାଂଡ଼ି ପୁରୁଷ', 'ଫକୀର ମୋହନୀୟ', 'ଅନ୍ଧାରକୁ ପାଦେ', 'ହଡ଼ିକାଠ', 'ନାରାଚ ଉବାଚ', 'ରାହାଜଗାଲୀ', 'ସୂର୍ଯ୍ୟରଂଗ', 'ବିପ୍ଳବ', 'ଗଣନାୟକ', 'ମହାସ୍ନାନ' ଆଦି ଗଳ୍ପରେ ଶୁଣାଯାଏ ସାମ୍ୟବାଦର ଦୁନ୍ଦୁଭି । ଏ ସମସ୍ତ ଗଳ୍ପରେ ପୁଞ୍ଜିପତି ସମାଜର ନିଷ୍ପେଷିତ, ଶୋଷିତ, ଦଳିତ ଓ ନିଃସ୍ୱ ଶ୍ରମଜୀବୀମାନଙ୍କର ଦୁଃଖକୁ କେବଳ ଗାଳ୍ପିକ ଦେଖାଇ ନାହାନ୍ତି ସେହି ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱରଉତ୍ତୋଳନ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ପୁଞ୍ଜିପତି, ସାମନ୍ତଗୋଷ୍ଠୀ ତଥା ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ବିରୋଧରେ ।

ନଭେମ୍ବର ୧୯୭୯ ମସିହାର 'ସୌରଭ' ପତ୍ରିକାରେ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ନିଶିଥ ସଂଗମ' ଗଳ୍ପଟି ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ଠିକ୍ ତିନିଦଶନ୍ଧି ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁବାଦୀ ସମାଜର ଚିକ୍କାର ବାବୁଭାୟାମାନଙ୍କର ଶୋଷଣ, ଅତ୍ୟାଚାରର ଚିତ୍ର ବେଶ୍ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୁଏ ଏ ଗଳ୍ପରେ "ରାତି ଜାଣେ ଦିନର ଫଗୁଣଟା

କେତେ ଚଞ୍ଚଳ ଥିଲା, ଅଥଚ ମଣିଷମାନେ କେଡ଼େ ନିରୀହ ଭାବରେ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ ନିଜର ଅସହାୟତା ଓ ଜଞ୍ଜାଳ ଭିତରେ ।" (ସତାଂଢ଼ି ପୁରୁଷ; ନିଶିଥ ସଂଗମ, ପୃ-୦୧) ଯେଉଁଠି ଅସୀମ ଆକାଶ ତଳେ ବିସ୍ତିର୍ଣ୍ଣ ବସୁଧା ଉପରେ କୋକିଳର କୁହୁତାନକୁ ଆପଣେଇ ସାଧାରଣ ଜନତା ପ୍ରାପ୍ତ ସକାଳର ସୁନେଲି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ ସ୍ୱାଧୀନତାର । ସେହି ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ପରିଣତ ହୋଇଛି ଦୟା ଭାବରେ । ସାଂପ୍ରତିକ ସମୟରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ବା ବୁର୍ଜୁଆ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭାବରେ ଅର୍ଥାନ୍ୱେଷୀ ଚିକିସକ, ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ଆରକ୍ଷୀ ତଥା ଗାଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ କଳୁଷିତ ରାଜନେତା ଏବଂ ରାଜନେତାମାନଙ୍କର ବୋଲହାକ କରୁଥିବା କୁଜୀନେତାଙ୍କୁ ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପରେ କରାଯାଇଛି ଭର୍ତ୍ସନା । ତତ୍‌ସହିତ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ବା ଶବ୍ଦ ମାଧ୍ୟମରେ ଲୋଭ ଦେଖାଇ ମୋହଗ୍ରସ୍ତ କରୁଛି ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗାଳ୍ପିକ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ହତ୍ୟା କରାଇଛନ୍ତି ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ରଣଜିତ ହାତରେ । ଏ ହତ୍ୟା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ନୁହେଁ ସାମୂହିକ ସ୍ୱାର୍ଥ ନିମନ୍ତେ ହତ୍ୟା । ପୁଞ୍ଜିପତି ବୁର୍ଜୁଆ ଗୋଷ୍ଠୀ ସ୍ୱାର୍ଥର ହତ୍ୟା । ଟଙ୍କା ନେଇ ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଆସୁଥିବା ସୁକୁମାର ଚୌଧୁରୀକୁ ହତ୍ୟା କରିଛି ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଶ୍ରେଣୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ରଣଜିତ । ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ୱେଷୀ ବଡ଼ ବାବୁଭାୟାଙ୍କ ସୁକୁମାର ଜୀବନ ଶୈଳୀର ହତ୍ୟା କରିଛି । କଥାକାର ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ସୁକୁମାର ଚୌଧୁରୀକୁ ଧନୀକ ଶ୍ରେଣୀୟ ଏକ ବିଳାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଭାବେ ପ୍ରତୀତିତ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ରଣଜିତ ମନୁଷ୍ୟର ଆନ୍ତରିକ ଆବେଗକୁ ହତ୍ୟା କରିନି କେବଳ ଶ୍ରେଣୀହୀନ, ଶୋଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ରକ୍ଷା କରିଛି । ଶ୍ରେଣୀହୀନ ସମାଜ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ଗାଳ୍ପିକ ରଣଜିତ ମୁଖରେ କହନ୍ତି, "ମୁଁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଛି, ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନେ ମୋତେ ହତ୍ୟା କରୁଥିଲେ, ମୋ ସହିତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବି ହତ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିଛି କେବଳ । ମୁଣ୍ଡଟି ମଣିଷର ହେଉ କି ନ ହେଉ, ତାହା ଶବ୍ଦର ମୁଣ୍ଡ ନିଶ୍ଚିତ ।"(ଶତାଂଢ଼ି ପୁରୁଷ; ନିଶିଥ ସଂଗମ, ପୃ-୦୬)

ରଣଜିତ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି, ତା ପାଖରେ ଅଛି ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ, ଅଛି ମଧ୍ୟ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା । ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପର ଭାବବସ୍ତୁ ଓ କଥା ପ୍ରସଂଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ ଗାଳ୍ପିକ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣୀଗ୍ରାହୀଙ୍କ 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପକୁ କରିହୁଏ ହୃଦୟଙ୍ଗମ । ଭଗବତୀ ଚରଣଙ୍କ 'ଘିନୁଆ' ଚରିତ୍ର ଏବଂ କଥାକାର ରଜନୀକାନ୍ତଙ୍କ 'ରଣଜିତ' ଚରିତ୍ର ଉଭୟଙ୍କ ପାଖରେ କିଛି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଘିନୁଆ ଅଶିକ୍ଷିତ, ହୁଣ୍ଡା । ସେ ଜଣେ ଜଙ୍ଗଲି ମଣିଷ ହୋଇଥିଲା ବେଳେ ରଣଜିତ ଶିକ୍ଷିତ, ସହରର ଚାକଚକ୍ୟ ପରିବେଶକୁ ସେ ତନ୍ନତନ୍ନ କରି ପରଖିଛି । "ଘିନୁଆ ଚରିତ୍ର ଜମିଦାରର ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱରଉତ୍ତୋଳନ କରିବାକୁ ଯାଇ (ସେଟା ତା ପାଇଁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ମାତ୍ର) ଏକ ଭାବପ୍ରବଣତା (ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇଁ) ଓ କ୍ଷୋଭ ମିଶ୍ରଣରେ ହତ୍ୟାଟି କରୁଛ, ସେତେବେଳେ ରଣଜିତ ଚରିତ୍ରଟି ହତ୍ୟା କାଣ୍ଡ ଘଟଉଛି (ସୁକୁମାର ବାବୁଙ୍କର) ଖୁବ୍ 'ଆନ୍ତରିକ' ସଚେତନତା ସହିତ ଓ ଦାବୀ କରୁଛି- 'ଏଣୁ, ସୁକୁମାର ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ହତ୍ୟା ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ହତ୍ୟା ରଣଜିତର ଫାଶି ପୃଥିବୀର...' ଏଇଠି ଗଳ୍ପଟି ଶେଷ ହୋଇଯାଇଛି ।"

(ଶତାଂଢ଼ି ପୁରୁଷାକାର, ପୃ-୬୯) ।

ଗାଳ୍ପିକ ସଚେତନ ଭାବରେ ରଣଜିତର ଫାଶିର ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ କାଠଗଡ଼ାରେ ରଖି, ପାଠକକୁ ବିଚାରକ ଆସନରେ ବସାଇ ତା'ର ସମାଧାନ ପାଇଁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । କାରଣ ସେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଛନ୍ତି ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ମଣିଷପଣିଆକୁ । ସଚରାଚର ଜଗତରେ ସବୁ ମଣିଷ ପାଖରେ ସହାନୁଭୂତି କାଣିଚାଏ ଥାଏ, ତାହା ସମୟ ସ୍ରୋତରେ ଲୀନ ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁଠି ଆନ୍ତରିକତା ବିଲୁପ୍ତ ହୁଏ ସେଠି ହିଂସାର ବୀଜ ରୋପଣ ହୁଏ । ସେହି ବୀଜ ଅଙ୍କୁରୋଦ୍‌ଗମ ହୋଇ ଆବଦ୍ଧ କରେ ମଣିଷର ଅନ୍ତଃନିହିତ ଆବେଗକୁ । ସେଥିପାଇଁ ଗାଳ୍ପିକ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି କହନ୍ତି, "ଯେଉଁ ହସରେ ଆନ୍ତରିକତା ନାହିଁ ସେ ହସ ହସ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ କାନ୍ଦରେ ଆନ୍ତରିକତା ନାହିଁ ସେ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଆନ୍ତରିକତା ନାହିଁ ସେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗରେ ଆନ୍ତରିକତା ନାହିଁ ସେ ତ୍ୟାଗ, ତ୍ୟାଗ ନୁହେଁ । ଏପରିକି ଆମର ଅର୍ଥ ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକତା ନାହିଁ ତେଣୁ ଆନ୍ତରିକତାହୀନ ଉପାୟରେ ତାକୁ ଅର୍ଜନ କରୁଛି ଓ ଆନ୍ତିରିକତାହୀନ ଭାବରେ ତାକୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛି । ଏହି ଆନ୍ତରିକତାହୀନକୁ ଘୋଡ଼େଇ ରଖୁଛି ଶବ୍ଦ । ଶବ୍ଦ ଆଜି ଏକ ମୁଖା ।" (ଶତାଂଢ଼ି ପୁରୁଷ; ନିଶିଥ ସଂଗମ, ପୃ-୦୭)

ଏହି ଶବ୍ଦରୂପୀ ମୁଖାକୁ ହତ୍ୟା କରିଛି ରଣଜିତ । ସେ ଅନୁଭବ କରିଛି ମଣିଷର ବ୍ୟଭିଚାରକୁ । ସେଥିପାଇଁ ବୁର୍ଜୁଆ ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରତିନିଧି ସୁକୁମାର ଚୌଧୁରୀକୁ ହତ୍ୟା କଲାପରେ କହୁଛି; "ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ମୋର ନୁହେଁ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ତୁମର, ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କର । କାରଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ତୁମେମାନେ ନିଶ୍ଚିତ ନୁହେଁ ମଣିଷ କିଏ, ଅମଣିଷ କିଏ? ମଣିଷପଣିଆ ଅମଣିଷପଣିଆ ଭିତରେ ତଫାତ୍‌କୁ ତୁମେମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାରିପାରି. ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବାସ କରୁଥିବା ଦୁଇ ଗୋଡ଼, ଦୁଇ ହାତ, ଦୁଇ ଆଖି ବିଶିଷ୍ଟ ମଣିଷରୂପୀ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ତୁମେ ମଣିଷ ବୋଲି କୁହ । ତୁମେମାନେ ସବୁବେଳ ପାଇଁ ଏକ ଅନିଶ୍ଚିତ ଚରିତ୍ର କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଚିରାଚରିତ ଶବ୍ଦର ଦାସ ପାଲଟି ତୁମେମାନେ ଏପାଖ ସେପାଖ ଚଲାବୁଲା କର ।"

(ଶତାଂଡ଼ି ପୁରୁଷ; ନିଶିଥ ସଂଗମ, ପୃ-୦୫)

ଏହା ସାଧାରଣ ଶୋଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପାଇଁ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଣୀ । ଅସହାୟତା ଓ ଜଞ୍ଜାଳ ମଧ୍ୟରେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ । ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶୋଷଣକାରୀ ଗୋଷ୍ଠୀର ମୂଳପୋଛ କରିବାର ଅସ୍ତ୍ର ।

ସେହିଭଳି ସାମ୍ୟବାଦର କଥା କହେ 'ଶତାଂଡ଼ି ପୁରୁଷ' ଗଳ୍ପ । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜର ଦୋଦୁଲ୍ୟମାନ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ପ୍ରଗତିବାଦର ଉତ୍କଟ ଫାଙ୍କା ଆୱାଜ୍ ନେଇ ଭାରତୀୟ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସାଧାରଣ ନିମ୍ନମଧ୍ୟବିତ୍ତ ତଥା ନିଷ୍ପେଷିତ ନିସ୍ୱଶ୍ରମଜୀବୀର ବେଦନାକ୍ତ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଖାଇ ଦିଆହୋଇଛି । ଏଠି ମଣିଷ ମୂଳିଆ ପୁଅ ହୋଇ ରହି ନାହିଁ, ହୋଇଛି ସାମନ୍ତଗୋଷ୍ଠୀ ପାଇଁ କିଣା ଚାକର । ସେଥିପାଇଁ ଧନବାନ ଆହୁରି ସଂବଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି, ସଂବଳ ହୀନ ଆହୁରି ନିଃସହାୟ ହୋଇଯାଉଛି । ପରିବାର ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଶୋଷିତ ଶୋଷକର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହେଉଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ନାହିଁ । ପୁଞ୍ଜିପତି ମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥରେ ବଳି ପଡୁଛି ଶତାଂଡ଼ି ପୁରୁଷର ନାୟକ ମୂଳିଆ ଭଳି ମଣିଷମାନେ । ଶୋଷିତ ଆଜି ସଚେତନ ନିଜର ଅଧିକାର ନେଇ, କିନ୍ତୁ ସେ ଅଧିକାରକୁ ହାତେଇ ନେଉଛନ୍ତି ଧନୀକ ବର୍ଗର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ । କଥାକାର ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପରେ ସାମ୍ୟବାଦର ଧ୍ୱଜା ଉଡ଼ାଇ ମୂଳିଆ ଚରିତ୍ର ଦ୍ୱାରା କୁହନ୍ତି; "ମୋ ଚାରିପାଖେ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ସହସ୍ର ବାହୁ ଏବଂ ମୁଁ ନିସ୍ତେଜ ପୁରୁଷ ସେଗୁଡ଼ିକର ଦଗ୍ଧିଭୂତ ଶିକାର । ଗଣତନ୍ତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରର ତଥାକଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନା ଅଧିକ ଆରୋହ ଏହି କ୍ଷୁଧାର ନିଷ୍ପେଷଣରେ କେମିତି ଅଙ୍ଗୀଭୂତ, ମୁଁ ବୁଝିପାରୁନି । ମୋ ଚାରିପାଖେ ଅହରହ ତତ୍ପରଶୀଳ ବ୍ୟଥା ନିଜର ଜାଲ ବିଛେଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ମୋତେ ନଷ୍ଟ କରିବାରେ ଉଦ୍‌ବେଗଶୀଳ । ମୋତେ ନେଇ ସମସ୍ତଙ୍କର କାଣ୍ଡ ଓ କାରସାଦି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଖୁଣ୍ଟ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ମୋରି ଉପରେ । ମୁଁ ଦେଖି ଆସିଛି ଗୋଟିଏ ଘର ଭାଙ୍ଗି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘର ଗଢ଼ା ହେଉଛି । ଗୋଟିଏ ଛପରକୁ ନଡ଼ା କାଢ଼ି ନିଆ ଯାଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛପର ପଡୁଛି । ବିକାଶ କାହିଁ, ବିକାଶ? ଯାହାକୁ ଉନ୍ନତି ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ତାହା ହେଉଛି ସ୍ଥାନାନ୍ତରୀକରଣ । ଏହି ସ୍ଥାନାନ୍ତରୀକରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ମୁଁ ନଷ୍ଟ ହେଉଛି । ମୁଁ ଅହରହ ଛୁଞ୍ଚିବଦ୍ଧ । ଏହି ସ୍ଥାନାନ୍ତରୀକରଣର ପ୍ରଭାବ ମୋତେ କରିଛି ନିଷ୍ପ୍ରଭ, ନିଷ୍ପନ୍ଦ ।" (ଶତାଂଡ଼ି ପୁରୁଷ, ପୃ-୩୮) କାରଣ ଶୋଷିତ ଉପରେ ଶୋଷକର ବ୍ୟଭିଚାରପଣ ଯୋଗୁଁ ନିଃସ୍ୱଶ୍ରମଜୀବୀ ସେମିତି କ୍ରୀତଦାସ ହୋଇରହୁଛି । କେବଳ ଦଳିତ, ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅନୁତପ୍ତ ଶ୍ରମଜୀବୀ କ୍ରୀତଦାସ ବା କିଣାଚାକର ହେଇ ରହିଯାଇଛି କିନ୍ତୁ ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପର ପରିଣତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାକାର ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଶୋଷିତର କରୁଣ କାହାଣୀ ସଙ୍ଗେ ମାର୍କସୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ କରିଛନ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ । ଆଲୋଚିତ 'ଶତାଂଡ଼ି ପୁରୁଷ' ଗଳ୍ପ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚକ ସୁନୀଲ କୁମାର ପୃଷ୍ଟି କହନ୍ତି; "ଚରିତ୍ର ମୁଁ (ମୂଳିଆ) ଟି ଗାଉଁଲି ହୋଇଥିଲେ ବି ତା'ର ମାନସିକ କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଜଣେ ବୌଦ୍ଧିକ ମାନସିକତା ପରି । 'ମୁଁ' ମଧ୍ୟରେ ଲେଖକ ନିଜସ୍ୱ ଚିନ୍ତାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି, ଯାହା ଜଣେ ମୂଳିଆ ଓ ସହରୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀର ମିଶ୍ରଣ ପରିଲାଗେ ଓ ଏକ 'Communication gap' ସୃଷ୍ଟି କରେ । xxx ଏଗଳ୍ପର ମୌଳିକତା, ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ତୀକ୍ଷ୍ଣ (Sharp) ଗାଉଁଲି ସଂସ୍କରଣ (Reformation) । ଗାଳ୍ପିକଙ୍କର ମାର୍କସୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ଉପସ୍ଥାପନା ପାଇଁ ଏ ଗଳ୍ପର ସୃଷ୍ଟି ।"

(ଶତାଂଡ଼ି ପୁରୁଷାକାର, ପୃ-୭୩)

'ଶତାଂଡ଼ି ପୁରୁଷ' ଗଳ୍ପରେ ନାୟକ ମୁଳିଆ ଭଳି 'ଫକୀର ମୋହନୀୟ' ଗଳ୍ପର ନାୟକ । ବିଧବା ଶରଦୀର ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ରହିଛି ଅନେକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ । ଉଭୟ ଗଳ୍ପର ସଂଘର୍ଷ, କେବଳ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ, ପେଟକୁ ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ କିନ୍ତୁ 'ଶତାଂଡ଼ି ପୁରୁଷ'ରେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଉତ୍ତରଣ ଭଳି 'ଫକୀର ମୋହନୀୟ' ଗଳ୍ପରେ ହୋଇନାହିଁ, ଏହା ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସାମ୍ୟବାଦର ସ୍ୱର ପାଠକର ମାନସକୁ କରିବ ଆନ୍ଦୋଳିତ । ସ୍ୱାମୀର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତିନି ପିଲାଙ୍କ ପେଟକୁ ମୁଠେ ଦାନା ଦେବା ପାଇଁ ରେଳ ଯୋଗେ ଭଦ୍ରକରୁ ଯାଇ ଯାଜପୁରରେ ଶରଦୀ କରିଛି ଚାଉଳ ବେପାର । କସ୍ତୁରୀସମ ତା'ର ସମୃଦ୍ଧ ଯୌବନକୁ ଉପଭୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ

ଯୌନାକାଂକ୍ଷୀ ପୁରୁଷ ସାହୁକାର ବନମାଳୀ ଠାରୁ ଦାରୋଗା ବଡ଼ବାବୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଆଖେଇଛନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଶରଦୀ ହୃଦୟରେ ଏକ ଅସହ୍ୟ ଅସ୍ୱସ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ରହିଛି ସ୍ଥିର । କିନ୍ତୁ କୌଶଳ କ୍ରମେ ଦାରୋଗା ବଡ଼ବାବୁ ଯେତେବେଳେ ତା'ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌବନର ବପୁଃକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଗ୍ରୀବାର ସେହି ଚିକ୍‌ଣ ଧବଳ ଚର୍ମକୁ ଜିହ୍ୱାର ଅଗ୍ର ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି ସେତେବେଳେ ପ୍ରତିଶୋଧର ଶୀହରଣ ଖେଳିଯାଇଛି ଶରଦୀ ଦେହରେ । ସେ ସାଜିଛି କାତ୍ତ୍ୟାୟନୀ । ଶରଦୀ କେବଳ ଅନୁଭବୀ ନୁହେଁ ତା' ପରି ଅନେକ ନାରୀ ଏମିତି ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହେଉଛନ୍ତି ଶୋଷିତ । ତା'ର ଅବସାନ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଦରକାର ସେଥିପାଇଁ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥିବା ରୋଲବାଡ଼ିରେ ଦାରୋଗା ବଡ଼ବାବୁର ମୁଣ୍ଡକୁ ପିଟି ପିଟି ଲହୁ ଲୁହାଣ କରିଛି । କେବଳ କହିଚାଲିଛି, "ମରେ ବରଂ ମରିବି, କିନ୍ତୁ ତୋତେ ଛାଡ଼ିବିନି । ମୁଁ ମରେ, ମୋ ଛୁଆପିଲା ମରନ୍ତୁ, ତୋତେ ଛାଡ଼ିବିନି । ତୋ ଲହୁ ପିଇବି, ତୋ କଲିଜା ଖାଇବି ।" (ଶତାଂଢ଼ି ପୁରୁଷ, ଫକୀର ମୋହନୀୟ, ପୃ- ୮୪) । ଏଠି ସାମ୍ୟବାଦର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ କଥାକାର ଯୌନ ଶୋଷଣକୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଛନ୍ତି । ଧନୀକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସଚେତନ କରିବା ସହିତ ଶୋଷିତମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଛନ୍ତି କ୍ରିୟାଶୀଳତାର ସଂଜିବନୀ ମନ୍ତ୍ର ।

ସାହିତ୍ୟ ସର୍ବଦା ସମାଜ ସାପେକ୍ଷ । ବିଚାରବନ୍ତ ଭାବରେ ସମାଜର ହିତ ସାଧନ କରେ । ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ମାର୍କ୍ସବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ଏକଧାରାରେ ଦର୍ଶନ, ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସମାଜବିଜ୍ଞାନର ଦୃଢ଼ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ଶୋଷଣ ମୁକ୍ତ ସମାଜ ଗଠନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖେ । "ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ସାହିତ୍ୟରେ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ହିତ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ସାହିତ୍ୟିକ ଯଥାର୍ଥବାଦୀ ଭୌତିକ ଚିନ୍ତନରେ ଆସ୍ଥା ପୋଷଣ କରେ । ସାହିତ୍ୟ ବିଚାରରେ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ପୋଷଣ କରି ସେ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମାଜ ଚେତନାର ଏକ ଅଙ୍ଗ ଭାବରେ ବିଚାର କରେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ସାମାଜିକ ସତ୍ୟକୁ ପ୍ରତିଫଳନ କରେ । ତେଣୁ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ସାହିତ୍ୟରେ ଆମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ଉପଯୋଗୀତାବାଦ । ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ କଳାକାର କେବଳ ମାତ୍ର ନିଷ୍ଠୁର ବାସ୍ତବତାର ଛବି ଆଙ୍କେ ନାହିଁ, ସେ ଶୋଷିତ ବର୍ଗର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ଶୋଷକ ବର୍ଗର ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ତା' ଲେଖନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ବିରୋଧ କରେ । ବର୍ଗ ସଂଘର୍ଷର ଚିତ୍ରକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ସର୍ବହରା ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ସୁସ୍ଥ ଭାବେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ସଂକେତ ପ୍ରଦାନ କରେ ।"

(ଓ.ସା.ପ୍ର.ଧା, ପୃ-୩୬)

ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗାଳ୍ପିକ ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତି ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଅନୁସରଣକାରୀ । ସର୍ବଦା ଶୋଷିତ, ନିଷ୍ପେଷିତ ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମକଥନ ଶୈଳୀରେ ସାମ୍ୟବାଦର ଧ୍ୱଜା ଉତ୍ତୋଳନ କରିଛନ୍ତି, ପ୍ରଭୁତ୍ୱର ପ୍ରତିବାଦ କରିଛନ୍ତି । ସଂଘର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଦା ଚରିତ୍ରକୁ ଗତି କରାଇଲେ ମଧ୍ୟ ପରିଣତିରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିଛନ୍ତି ପୁଞ୍ଜିପତି, ବୁର୍ଜୁଆ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ବିରୋଧରେ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଶୋଷଣକୁ ନେଇ ବିଦ୍ରୋହ ନିଶାର ଅଭିମାନରେ ଫାଟି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ 'ଆସନ୍ତା କାଲି' ପତ୍ରିକାରେ ଏପ୍ରିଲ ୧୯୮୦ ମସିହା ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିବା 'ହଡ଼ିକାଠ' ଗଳ୍ପରେ କହି ପକାଉଛନ୍ତି; "ମୋ ପାଇଁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସାମନ୍ତବାଦୀ ମନୋଭାବର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଏବେବି ବଳବତ୍ତର । ଏବେବି ଅପ୍ରତିହତ । ଯାହାର ପରିଣାମରେ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ଗ୍ରେଡ୍ ଚେତନା ଓ ପରିଣତିରେ କ୍ଲାସ ଟ୍ରେଜେଡ଼ି ।" (ଶତାଂଢ଼ି, ହଡ଼ିକାଠ, ପୃ- ୮୩) ଏହା ସତ୍ୟ, କାରଣ ଅଦ୍ୟାବଧି ବେତନଭୋଗୀ କର୍ମଚାରୀ ଓକିଲ, ଡାକ୍ତର, ଅଧ୍ୟାପକ, ରାଜନେତା ତଥା ବେପାରୀଙ୍କ ଭଳି ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସାମନ୍ତବାଦ ମାଡ଼ିଚାଲିଛି । ଏହି ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ନିସ୍ୱ ଶ୍ରମଜୀବୀ ଦାସ ସାଜୁଛି । 'ହଡ଼ିକାଠ' ଗଳ୍ପର ନାୟକ ଭଳି ସାଧାରଣ ମଣିଷ ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟଭିଚାର ମଧ୍ୟରେ ପେଶି ହୋଇଯାଉଛି । ଆଲୋଚିତ ଗଳ୍ପ 'ହଡ଼ିକାଠ'ର ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ନାୟକ ଦ୍ୱାରା କଥାକାର ଗାଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସାମନ୍ତବାଦୀ ମନୋଭାବର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ବା ଗ୍ରେଡ଼ ଚେତନା ବୋଲି ସୂଚିତ କରିଛନ୍ତି ।

ଅନୁରୂପ ଭାବରେ 'ନାରାଚ ଉବାଚ' ଗଳ୍ପରେ ଆଦିବାସୀ ଜୀବନ ସଂଘର୍ଷରେ, ବିଶ୍ୱ ମାନବିକତାବୋଧ ଓ ମାର୍କସୀୟ ଚିନ୍ତନର ଅନବଦ୍ୟ ଚିତ୍ରକୁ ଦେଖାଯାଇପାରେ । ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପରେ ବସ୍ତୁବାଦୀ ସମାଜର ଚାକଚକ୍ୟକୁ ଘୃଣାକରେ ଆଦିବାସୀ ଯୁବକ ଜାଇନୁ ସବର । ନିଜ ଶର ତୂଣୀର ପାଖରେ ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳି, ବାରୁଦର ତାରତମ୍ୟକୁ ସେ କରିଛି ହୃଦୟଙ୍ଗମ । ସେଥିପାଇଁ ଜାଇନୁ କହିପକାଏ; "ଶବରର ଧନୁଶର ତା'ର ନୈତିକ ସାହସିକତାର ପ୍ରତୀକ, କିନ୍ତୁ ତମ ବନ୍ଧୁକ ? କୌଶଳ, ଧୂର୍ତ୍ତତା ଓ ଛଦ୍ମ ବେଶର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ।" (ମାଟିଆ ପୁଅ, ନାରଚ ଉବାଚ, ପୃ-୦୨)

ଗଣତନ୍ତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ମଣିଷ ବହୁ ଚତୁର, ସ୍ୱାର୍ଥ ହାସଲର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଧୂର୍ତ୍ତତାର ସହିତ କରିଥାଏ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ । ଯେମିତି ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପରେ ନିରିହ ଶବର ପରିବାରକୁ ଧୂର୍ତ୍ତତାର ସହିତ ଶୋଷଣ କରୁଛି ପୁଞ୍ଜିପତି ମହାଜନ । ଗାଁର ସାହୁକାର ହରି ସାହୁ ଜାଇନୁର ବୁଆକୁ କୌଶଳ କ୍ରମେ ଘଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ଜାଇନୁର ମା' ସତିଆ ସଙ୍ଗେ ବାରମ୍ବାର କରିଛି ଯୌନ ଶୋଷଣ । ପ୍ରତିବାଦ କରିପାରିନାହିଁ ସବରୀ ନାରୀ ସତିଆ । ମହାଜନ ହରିସାହୁ ପାଖରୁ ଜନ୍ମ ନେଉଛନ୍ତି ଜାଇନୁ, ଝୁମି ଓ ସାନପୁଅ, ଝିଅ । ଆଖିର ଲୁହ, ଛାତିର କୋହକୁ ଚାପି ଚାପି ସ୍ୱାମୀ ଫେରି ଆସିବାର ବାଟକୁ ଚାହିଁ ରହିଛି ସବରୀ ନାରୀ ସତିଆ । ପୁନଃଶ୍ଚ ଦ୍ୱିତୀୟ ପିଢ଼ିରେ ପ୍ରତାରିତ ଜୀବନରେ ମୂଳବୋଧ ବିଡ଼ମ୍ବିତ ହେଉଛି ଅର୍ଥାତ୍ ମହାଜନ ହରିସାହୁ ଓ ସବରୀ ନାରୀ ସତିଆ ପାଖରୁ ଜନ୍ମିତ ଝିଅ ଝୁମିର କୋମଳ ଯୌବନକୁ ଉପଭୋଗ କରୁଛି ମହାଜନ ହରି ସାହୁର ପୁଅ ନଳିତ । ଏଠି ଶୋଷଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଷିଣ ଦେଖେନା ସଂପର୍କର ମୂଲ୍ୟବୋଧ । ପ୍ରତାରଣା, ଶଠତା, ଗ୍ଲାନିର ଚାରଣଭୂମି ସାଜିଛି ଆଜିର ସମାଜ । ଦଳିତମାନେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ପାଇଁ ପାଖରେ ରହୁନାହିଁ ଅଦମ୍ୟ ସାହାସ, କାରଣ ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ହାତରେ ପରିଚାଳିତ ଆଜି ଗଣତନ୍ତ୍ର । ପ୍ରତିଶୋଧର ନିଆଁ ହୃଦୟରେ ଜଳି ଉଠିଲେ ବି ଉପରୋକ୍ତ ଗଳ୍ପରେ ଜାଇନୁ ଭଳି ଦଳିତ ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଶୋଷଣ ଓ ସଭ୍ୟତା ପାଖରେ ହାର ମାନୁଛନ୍ତି ।

ସଭ୍ୟତାର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ; "ପୁଞ୍ଜିପତି ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଜାତିଭେଦ ପ୍ରଥା କ୍ରମଶଃ କୋମଳ ହୋଇ ଆସିଲା । ଜାତିଗତ ଅଧିକାର ନୁହେଁ ପୁଞ୍ଜିପତି ହିଁ ସମସ୍ତ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗର ହେତୁ ଭାବରେ ଗଣ୍ୟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ସମାଜରେ ଶ୍ରମିକମାନେ ଦାସ ସମାଜ ଓ ସାମ୍ୟବାଦୀ ସମାଜ ଅପେକ୍ଷା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସ୍ୱାଧୀନ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା ଅଧିକାରୀ ନୁହଁନ୍ତି । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଯାପନ ପାଇଁ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି । ପୁଞ୍ଜିପତି କୌଶଳର ସହ ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରମ ଅପହରଣ କରି ନିଜର ପୁଞ୍ଜି ବଢ଼ାଇ ଚାଲେ । ଏହାକୁ ମାର୍କସ୍ ଏବଂ ଏଙ୍ଗେଲସ୍ କହନ୍ତି, "A system of hired salvery" ।" ଓ. ସା.ପ୍ର.ଧା.ପୃ-୧୩-୧୪)

ଏହାର ଅନୁରୂପ ପ୍ରତିଫଳନ ଘଟେ ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ । ଯେଉଁଠି ସାଧାରଣ ଦିନ ମଜୁରୀଆଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ପାଦ ରଖି ପୁଞ୍ଜିପତି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱମାନେ ଗୋଟେ ପରେ ଗୋଟେ ପାହାଚକୁ ଉଠନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସର୍ବହରା, ନିଷ୍ପେଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ମାନେ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଖୋଜି ହାଲିଆ ହୁଅନ୍ତି । 'ରାହାଜଗାଳି' ଗଳ୍ପରେ ଶୋଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଶ୍ରମଜୀବୀ ଗୟାଧର ଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନିଜକୁ ନିଜେ ଠକେଇ ହେଇଯାଉଛନ୍ତି । ମଣିଷ ଆଜି ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଜଡ଼ସଡ଼ ଏବଂ ମାନବିକତା ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭଳି ମହାନ ବସ୍ତୁକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ଅତି ଶସ୍ତା ଚଉତରାରେ । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସମାଜକୁ ପରଖି ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଖୁବ ସଚେତନ ଭାବରେ ନିଜର ସ୍ଥିତି ଜାହିର କରୁଛି । ଯଦି ଅସଚେତନ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ତା'ହେଲେ ତା'ର ଅହମିକା ଭରା ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ଭାଣ୍ଡକୁ ସାଧାରଣ ଖଟିଖିଆ ଦିନ ମଜୁରିଆ ଅକ୍ତିଆର କରି ନେବାରି ଆଶଙ୍କା କରାଯାଇପାରେ । ଆଜି ଶୋଷଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଛି ସ୍ଥିର କିନ୍ତୁ ମାର୍ଗର ହୋଇଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଶୋଷିତ ଚାଲାକ ହେଲାଣି । ସେ ଦେଖୁଛି ତା'ର ପରିଶ୍ରମକୁ ଶୋଷଣ କରାଯାଉଛି । ସେଥିପାଇଁ ଶ୍ରମଜୀବୀ ମଧ୍ୟ ଠକିବା ଶିଖୁଛି । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରମଜୀବୀର କଳା ଶୋଷି ହେଇଯାଉଛି । ଯଦ୍ୟପି ଶ୍ରମିକର କଳା ଶୋଷି ହୋଇଯାଏ ତା'ହେଲେ ସେ ଆଜି କି ମଣିଷ ହୋଇ ରହିବ ! ନିଜର ପାରିଲାପଣକୁ ହରାଇବ । ଶ୍ରମଜୀବୀ ହେବାର ମଧ୍ୟ ସାମର୍ଥ୍ୟ ନଥିବ । ଏମିତି ଅନେକ ବକ୍ତବ୍ୟ ସହିତ ବୁର୍ଜୁଆ ସଭ୍ୟତାର ପୋଷଣ ସହ ମଥାନିଆ ଗୟାଧର ସମାଜ ମାନବିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନେକ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଛି । ଏପରିକି ଜନଜାତିଙ୍କୁ ସେ ମଧ୍ୟ ସଜାଗ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ କଥାକାର ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଗୟାଧର ଚରିତ୍ର ମୁଖରେ କହି ପକାଉଛନ୍ତି; "ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲେ କୋହ୍ଲ କୋହ୍ଲଣୀଙ୍କୁ ଛୁରି ଛାଡ଼ନ୍ତି, ତମେମାନେ ବି ଠକି ଶିଖ । ଚାଲାକ୍ ହୁଅ । ନ ହେଲେ ଆଜୀବନ ଏଇମିତି ଠକି ଯାଉଥିବ, ଠକେଇବା ଆରମ୍ଭ କର । ଆମ ସହ ସାମିଲ ହେଇଯାଅ । କିନ୍ତୁ କିଛି କହି ହେଲା ନାହିଁ । ଜିଭ ନେଉଟିଲାନି । ମଣିଷର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଖଣ୍ଡା ଝୁଲିଛି ହରବକତ୍ ।"

(ମାଟିଆ ପୁଅ - ରାହାଜଗାଳୀ -ପୃ-୭୨)

ନିଜର ସ୍ଥିତିକୁ ନେଇ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଅଦମ୍ୟ ସାହାସର ବସାବାନ୍ଧି ପାରୁନି ଶ୍ରମଜୀବୀ । ପୁଞ୍ଜିପତି ମାନଙ୍କର ଶଠତା, ଦୁର୍ନୀତ. ଅପବାଦର ଶରବ୍ୟ କେବଳ ହେଉଛନ୍ତି ସାଧାରଣ ମଣିଷ । ସେ ପରିଶ୍ରମ ଅନୁଯାୟୀ ଟଙ୍କା ପାଇପାରୁନି । ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ପାଇଁ, ଅଣ୍ଟାରେ କପଡ଼ା ବାନ୍ଧିବାକୁ ପାଖରେ ନାହିଁ ଧନ । କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁକୁ

ପଛ କରିଦେଇ ଗାଳ୍ପିକ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଶ୍ରମଜୀବୀ ମଥାନିଆ ଗୟାଧରର ମାନସିକତାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ସହିତ ଗଳ୍ପର ପରିଣତିରେ ସାମ୍ୟବାଦର ବିଭୀଷିକାକୁ ଗୟାଧରର ମାନସିକତା ଦ୍ୱାରା ଦେଖାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ପାଇଁ ସାହାସ ଦରକାର, ଦରକାର ଜଣେ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ବ୍ୟକ୍ତି । ଯିଏ ପରିଚାଳନ କରି ପାରୁଥିବ ସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ । ଯେପରି ଗାଳ୍ପିକ ମଥାନିଆ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାର୍ଥବାଦୀ ରାଜନେତା, ଧନୀକ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱମାନଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି କହୁଛନ୍ତି; "ବାଜ ମହାପାତ୍ରେ! ମୁଁ ଥାନାର ଘର ଛପର କରିତେ ଯିମି, କିନ୍ତୁ ତୋଠୁଁ ପଇସା ନେବିନି । ଥାନାବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ପଇସା ମୁଁ ଆଣିବି ! ଭୂୟାଁବୁ! ଅଫିସକୁ ଗଲେ ତମେ ଯଦି ମୋତେ ବଇନି ମାଗିବ, ସେଇଠି ତୁମକୁ ଗଳାଧକ୍କା ମାରିମି । ଢକନ ସାହୁ ! କିଲେ ଚିନି ଦେଇ ତିନିକିଲୋ ଚିନି ଉପରେ ମୋ ଦସ୍ତଖତ୍ ନେଇଥିଲୁ, ତା' ଆଉ ହେଇପାରିବନି । କୋହ୍ଲ, କୋହ୍ଲଣୀଏ; ବାଜ ମହାପାତ୍ର ଠୁଁ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ମୂଲ ନିଅ, ନ ହେଲେ କାମ ବନ୍ଦ କରିଦିଅ । ଆଉ ଗୟାଧର ! ତୁ ତ ମଥାନି ଠିକ୍ ସଜାଡ଼ି ଦେ ! ତୁ ପରା ମଥାନିଆ । ଏ ମାଟିରେ ସବୁ ଅଛି ସବୁ, ଦରକାର ଖାଲି ଜଗୁଆଳୀଟିଏ ।" (ମାଟିଆପୁଅ (ରାହାଜଗାଳୀ) ପୃ-୭୭) ଯଦି ଜଗୁଆଳିମାନେ ଠିକ ରୂପେ ସମାଜକୁ ଜଗିପାରିଲେ ତାହେଲେ ଲୋପ ହେବ ଶୋଷଣ, ଗାଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପଯୁକ୍ତ ଅଧିକାର ପାଇପାରିବ । ସଭିଏଁ ମଧ୍ୟ ସମପରିମାଣରେ କରିପାରିବେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଶୋଷଣ, ପ୍ରତାରଣା, ଠକାମୀ ଭଳି ଶବ୍ଦ ଧ୍ୱଂସ ପାଇଯିବ କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା ଆମ ସମାଜରେ ଅଭାବ କେବଳ ଜଗୁଆଳୀମାନଙ୍କର ।

ସେହିପରି କଥାକାର ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ସାମ୍ୟବାଦୀ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଦେଖି ହୁଏ 'ସୂର୍ଯ୍ୟରଂଗ', 'ବିପ୍ଳବ', 'ଗଣନାୟକ', 'ମହାସ୍ନାନ' ଆଦି ଗଳ୍ପରେ । ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଲେଖାର ଆରମ୍ଭରେ ସାମ୍ୟବାଦର କଥା ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୁଏ, ସେତିକି ପରିମାଣରେ ନିରବି ଯାଏ ଲେଖାର ଉତ୍ତର କାଳରେ । କିନ୍ତୁ ଗଳ୍ପର ଅନ୍ତଃସାର ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ସାମ୍ୟବାଦର ଧ୍ୱଜା ଉଡ଼ାଏ, ଏହାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିହେବ ନାହିଁ । ଶୋଷକ ଓ ଶୋଷିତ କଥାବସ୍ତୁ ଉପସ୍ଥାପନା ସଙ୍ଗେ ଦଳିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସଂଘର୍ଷମୟ ଜୀବନ, ସେହି ଜୀବନରୁ ମୁକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଗଳ୍ପକୁ ଆହୁରି ଆକର୍ଷଣୀୟ କରେ । ପାଠକ ଶରୀରରେ ଖେଳିଯାଏ ଶିହରଣ । "ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶୋଷଣ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ସାଂପ୍ରତିକ ସମାଜକୁ, ଗାଳ୍ପିକ ଚିହ୍ନେଇଦେବାକୁ ଯାଇ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ବହୁ ଗଳ୍ପ । ବୁର୍ଜୁଆ ସଂସ୍କୃତି କେମିତି ଆଦର୍ଶ ମଣିଷ ସଂସ୍କୃତିର ଧ୍ୱଂସ ସାଧନ କରି ଦଳିତ ମଣିଷକୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରୁଛି; ନୀତି ଭ୍ରଷ୍ଟ କରୁଛି ମୂଲ୍ୟବୋଧ ହୀନତାର ଏକ ବିକଳ ଜୀବନ ଭଉଁରୀ ଭିତରକୁ ଓଟାରି ନେଉଛି 'ନାରାଚ ଉବାଚ' ହେଉକି 'ଅଛୁଆଁ ଝିଅ' ହେଉ, 'ମଥାନିଆ' ହେଉ କି 'ବିଶା ଶହେ କାହାଣ ଅନ୍ଧାର' ହେଉ 'ଓହଳ' ହେଉକି 'ଗେଣ୍ଡୁଆ' ହେଉ ଅଥବା 'ପୁଷୁନାହରା' ହେଉକି 'ସୁନା ଶିଆଳ'ହେଉ ପ୍ରତିଟି ଗଳ୍ପରେ ଏଇ ଶୋଷଣ ପୀଡ଼ନ ସଂଭୂତ ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀର ଜୀବନକୁ ହିଁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିଛି । ପ୍ରତିଫଳିତ କେବଳ କରି ନାହିଁ ଅନେକାଂଶରେ ସମାଧାନର ମାର୍ଗ କେତେଯେ ଖସଡ଼ା ତା'ମଧ୍ୟ କଥାକାର ସୂଚିତ କରି ଗଣ ସାହିତ୍ୟିକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଛନ୍ତି । ଏଥିସହ ଅତିବିଶ୍ୱସ୍ତତାର ସହିତ ଉତ୍ତର ସତୁରୀର ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଧାରା ଘେନି ଥିବା 'ଧାରା ବଦଳ' ର ସମସ୍ତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କରି ରଜନୀକାନ୍ତଙ୍କ କଥାମାନସ ପୁଷ୍ଟ ହୋଇଛି- ବଳିଷ୍ଠ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ କଥା ଜଗତର ଭାବବସ୍ତୁକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି ।" (ମାଟିକୁ ଫେରି ଆସିବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି; ରଜନୀକାନ୍ତଙ୍କ ଗଳ୍ପ ମାନସ, ପୃ-୩) ଟିକେ ଗଭୀରେଇକି ଦେଖିଲେ ପ୍ରାୟତଃ ସମସ୍ତ ଗଳ୍ପରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ହିଁ ନିହିତ ଅଛି ।

'ନାରାଚ ଉବାଚ' ଗଳ୍ପ ଭଳି 'ସୂର୍ଯ୍ୟ ରଙ୍ଗ' ଗଳ୍ପରେ ମଧ୍ୟ ଶୋଷଣକୁ କରାଯାଉଛି ବ୍ୟକ୍ତ । ପୁଞ୍ଜିପତିର ଛତ୍ରଛାୟା ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବା ସାଧାରଣ ଦଳିତ ମଣିଷର ହୋଇଯାଇଛି ଭୋଗ୍ୟ । ଗାଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଦଳିତ ମଣିଷ ସ୍ୱାଧୀନଭାବେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପାଇ ପାରିନାହିଁ ଅଧିକାର । ସେଥିପାଇଁ ଆଦିବାସୀ ଯୁବକ ବିଶନ ମୁଣ୍ଡା ମୁଖରେ କଥାକାର ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି କହି ପକାଉଛନ୍ତି; "ହାଏ; ଏ କି ଜୀବନ ହେଲା ! ନିଜ ମାଇପ, ନିଜ ଛୁଆ ଉପରେ ବି ନିଜର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ମାଲିକର ଦୟା, ଅନୁକମ୍ପା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡୁଛି ।" (ଆ ସାକ୍ଷୀ ଦେ (ନାରାଚ ଉବାଚ) ପୃ-୫୮) କାରଣ ସେ କିଣା ଚାକର । ତା'ର ଅଧିକାର ଶୂନ୍ୟ ମହାଜନୀ ପୁଞ୍ଜିପତିଙ୍କ ପାଖରେ । ବିଶନ ମୁଣ୍ଡା ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ତଳେ ଆସି ଚୌଧୁରୀ ଘରେ କାମ କରିଛି । ଚୌଧୁରୀ ଘର ପଛପଟେ ଖଣ୍ଡେ କୁଡ଼ିଆ ତା'ର ରହଣି ସ୍ଥାନ ହୋଇଛି । ଏଇଠି ମଧ୍ୟ ବିବାହ କରିଛି । ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଶାରୀ, ପୁଅ କୁଶ ମଧ୍ୟ ଚୌଧୂରୀ ଘରେ ଖଟିଛନ୍ତି । ଦଳିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଶ୍ରମକୁ ଶୋଷଣ କରିଛି ଚୌଧୁରୀ, କେବଳ ପେଟକୁ ଦୁଇମୁଠା ଦାନା ଏବଂ କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡକ ବିଶନକୁ ଦାନ ଦେବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିରେ ।

କିନ୍ତୁ ସେହି ଦାନ ମୌଖିକ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । କବଲା ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ବିଶନ ମୁଣ୍ଡା ଯେତେବେଳେ ପରିବାର ଚଳାଇବା ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବେ ବଞ୍ଚିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଚୌଧୁରୀ ଘର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟର ମୂଲ ଲାଗିବାକୁ ଯାଏ, ସେତେବେଳେ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଏ ବିଶନ ମୁଣ୍ଡା । କଥାକାର ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଦଳିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦୁଃଖ ଏବଂ ପୁଞ୍ଜିପତି ମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥାନ୍ୱେଷୀ ଭାବକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇ ଆଲୋଚ୍ୟ 'ସୂର୍ଯ୍ୟ ରଙ୍ଗ' ଗଳ୍ପରେ କହୁଛନ୍ତି; "ବିଶନ ଆଗରେ ସଭ୍ୟତାର ନିବୁଜ କବାଟ ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଖୋଲି ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଲା । ତାକୁ ଲାଗିଲା ସତେ ଯେମିତି ତା' ଭଳି ବାରମାସିଆମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବାର ମାଲିକଙ୍କର ଆନ୍ତରିକତା, ସ୍ନେହ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର । ମିଠା କଥା, ଟୋପେ ତୋରାଣି, ଗୋଟେ ବିଡ଼ି, କଅଁଳ ସଂପର୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଏଭଳି ଚୌଧୁରୀ ଘରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଭଳି ମୂଲିଆଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଶୋଷି ଶୋଷି ରସ ନିଗାଡ଼ି ନେଇ ପୁଣି ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଚାଲିଛନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ଚୌଧୁରୀ ବାବୁଙ୍କର ପୂର୍ବର ପ୍ରତିଟି କଥାକୁ ସ୍ମରଣ କରି ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ହେଜିଲା ବେଳକୁ ତାକୁ ଲାଗୁଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ସବୁ ଥିଲା ଛଳନା । ସବୁ କେବଳ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ହାସଲ କରି ନେବାର ଫନ୍ଦିଫିକର । ବିଶନର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ବେଶ୍ ବଢ଼ିଗଲା । ଏତେଦିନେ ସେ ଛଳନା ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ିକି ଥିଲା! ଏତେ ବର୍ଷ !" (ଆ ସାକ୍ଷୀ ଦେ (ସୂର୍ଯ୍ୟରଙ୍ଗ) ପୃ-୬୦) ବୁଝିପାରି ନଥିଲା ଦଳିତ ବର୍ଗର ମଣିଷ ଆଦିବାସୀ ସନ୍ତାନ ବିଶନ ପୁଞ୍ଜିପତି ମାନଙ୍କର ଶୋଷଣର କାଇଦା । ତା' ଶ୍ରମର ଶୋଷଣ । କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡକ କେବଳ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା । ଯେତେଦିନ ବିଶନ ମୁଣ୍ଡା ଚୌଧୁରୀ ବଂଶର କାମ କରୁଥିବ ସେତେଦିନ ସେ କୁଡ଼ିଆଟି ତା'ର କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାକୁ ଚାହିଁଛି ସେତେବେଳେ ନିଜର ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବା ନିମନ୍ତେ ବାସ ଖଣ୍ଡକ ହରାଇବାକୁ ପଡୁଛି । ଏଠି କଥାକାର ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ନାରାଚ ଉବାଚ' ଗଳ୍ପରେ ଜାଇନୁ ଶବର ଭଳି ସ୍ଥିର ରହିଯାଇନି ବିଶନ ମୁଣ୍ଡା, ପ୍ରତିବାଦ କରିଛି ଚୌଧୁରୀ ସହିତ ଯଥା; "ସେ କଥା ହୋଇ ପାରିବନି ସାଆନ୍ତ ବାବୁ । ମୁଁ ତମ ଘରେ ଖଟିଲି, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଖଟିଲା, ମୋ ପୁଅ ବି ତୁମର ବୋଲହାକ କଲା । ଆମକୁ ଯାହା ଖଣ୍ଡେ ଖାଇବାକୁ ଆଉ ବର୍ଷକୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଲୁଗା ଦେଲ, ବାସ୍ ସେତିକି । ପଇସାଟିଏ ମୁହଁ ଆମେ ଦେଖି ପାରିଲୁନି । ଦିନ ରାତି ଆମେ ଗିରସ୍ତ, ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କୁ ପଶୁ ପରି ଖଟାଉଚ ଏଣେ ମୁହଁରେ କହୁଚ କ'ଣ ନା ପୁଅ ବୋହୁ, ଛି ! ଯିମିତିଆ ଲେଖାପଢ଼ା ତୁମେ କରି ଦେଇଚ ନା ବୁଢ଼ା ସାଆନ୍ତ, ସେ ତ ମତେ, ମୋର ପୁରୁଷ, ପୁରୁଷଙ୍କୁ କିଣିନେଲା ପରି! ସେ କଥା ଘଟିବ ନାହିଁ । ଘରଟା ଆମରତ ପୁରାପୁରି । ଏତେ ବର୍ଷ ଯେ ଘରେ ଆମେ ରହିଚେ ସେ'ଟା ଆମର । ଆମ ନିଜର ଘର ।"

(ଆ ସାକ୍ଷୀ ଦେ (ସୂର୍ଯ୍ୟରଙ୍ଗ) ପୃ- ୬୩)

ଏହା ହେଉଛି ପୁଞ୍ଜିପତିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧର ଘୋଷଣା ।

'ଗଣନାୟକ' ଗଳ୍ପରେ ରହିଛି ସାମୂହିକ ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ସଂଘର୍ଷ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନାର ବିଲୋପ । ଅନୁଷ୍ଠାନର ନାମକରଣ ମହାଜନୀପଣରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କରାଇ ନ ଦେବାରେ ରହିଛି ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା । ପଦନା ବୁଢ଼ା ଭଳି ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଣନ୍ତି ଅନୁଷ୍ଠାନ ହେଉଛି ସାର୍ବଜନୀନ କିନ୍ତୁ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ ନିଜ ନାଁରେ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଗଢ଼ି ହାକିମାତି ଦେଖାଇବା ନୀତିକୁ ସେ ଘୃଣା କରିଛି । କାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନାମକରଣ ହୋଇଗଲେ ମହାଜନର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଗୁଣକୁ ଆପଣେଇ ନେବେ । ପୁଣି ହେବ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ସେଥିପାଇଁ କଥାକାର ପଦନା ବୁଢ଼ା ମୁଖରେ କହୁଛନ୍ତି; "କେହି ନ କହୁ ଏ ଇସ୍କୁଲଟା, ଏ ଠାକୁରାଣୀ ମନ୍ଦିରଟା ମୋ ବାପା କରିଥିଲେ ବୋଲି । ସମସ୍ତେ କହିବେ ଯିମିତି ଏ ଗାଁ ଲୋକେ ମିଳିମିଶି କରିଛନ୍ତି । ଏ ରାଇଜରୁ ଇଂରେଜ ଗଲେଣି, ଜମିଦାର ଗଲେଣି, ସେ ପୁରୁଣା କଥା ଆଉ ଘଟିବ ନାହିଁ । ଧନୀ ହେଇଚ, ଟଙ୍କା ଅଛି, କ୍ଷମତା ଅଛି ବୋଲି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସବୁକୁ କିଣି ନେବ ?" (ଝିପିଝିପି ଅନ୍ଧାର (ଗଣନାୟକ) ପୃ-୪୮) ଉକ୍ତ ବକ୍ତବ୍ୟ ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ କରେ କରେ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ବିରୋଧ । କିନ୍ତୁ ପଦନା ବୁଢ଼ା ପାଏ ନାହିଁ ଯୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ଶୋଷିତ ମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ଦୋଷୀସାଜେ ଗାଁ ପରିଜନ, ସର୍ବପରି ନିଜ ପୁତ୍ର ବୋହୂଙ୍କ ପାଖରେ । ସେ ପରିବାର ଠାରୁ ହୋଇଛି ବାଛ. ଗଳ୍ପର ପରିଣତିରେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ପଦନା ବୁଢ଼ା ହୋଇପଡ଼େ ଜଣେ ଅସ୍ତିତ୍ୱବାଦୀ ମଣିଷ । ମୁଷ୍ଟିମେୟ ମଣିଷ ଗଢ଼ିଥିବା ପରମ୍ପରାକୁ କରେ ଭଙ୍ଗ । ଯାଇ ଖାଏ ମାଲ ଆଟିକାରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ । ଗଳ୍ପଟିରେ ଶୋଷିତମାନେ ପୁଞ୍ଜିପତି ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବାର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନମୁନା ଦେଖାଗଲା ଭଳି 'ଅନ୍ଧାରକୁ

ପାଦେ' ଗଳ୍ପରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷକୁ ବଳିଷ୍ଠ କରୁଥିବା ଶୋଷିତ ମାନଙ୍କର କଥା ।

"ମାର୍କସ୍ (Marx) ଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ (Class struggle) ପାଇଁ ଦାୟୀ ରହୁଥିବା 'Have' ଓ 'Have not' ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦୂରତା ଏ ଗଳ୍ପରେ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି ।" (ଶତାଢ଼ି ପୁରୁଷ (ପୁରୁଷାକାର) ପୃ-୭୫) ଗାଁ ସାହି ମଧ୍ୟରେ ସାହୁକାର ପୁଅ ସାଇକେଲ ନେଇ ଗଲାବେଳେ ଛୋଟ ପିଲାର ଦେହରେ ବାଜେ ସାଇକେଲ । ଏହାକୁ ଦେଖି ବିଧବା ବୁଢ଼ୀ ଜଣକ ସାଇକେଲ ଚାଳକକୁ ଦୋଷାରୋପ କରେ ଅଥଚ ଯେତେବେଳେ ବୁଢ଼ୀ ଜାଣୁଛି ସାଇକେଲ ଚାଳକ ଜଣକ ସାହୁକାରର ପୁଅ ବୋଲି ସେତେବେଳେ ତାର ମାନସିକତାର ହୋଇଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ । ସେହି କ୍ଷଣି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ଦୋଷାରୋପ କରେ ସାଇକେଲ ବାଜିଥିବା ପିଲା ଏବଂ ମା'ର ପିଲା ପ୍ରତିଥିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ । ଏଠି ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ପାଇଁ ଦାୟୀ ହେଉଛନ୍ତି ଆଲୋଚ୍ୟ ଗଳ୍ପରେ ଥିବା ବିଧବା ବୁଢ଼ୀ ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଶୋଷିତ ଚରିତ୍ରମାନେ । ଏଠି ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ବିଲୁପ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ଆହୁରି ବଳିଷ୍ଠ ହେବା ଦିଗରେ ଗତି କରେ ।

କଥାକାର ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ କଥା ପରିଧିରେ ସାମ୍ୟବାଦୀର ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କଲାବେଳେ କେବଳ ଶୋଷିତ, ଶୋଷକ ମଧ୍ୟରେ ତାରତମ୍ୟ, ଶୋଷିତର ସାମନ୍ତବାଦ ବିରୋଧରେ ସଂଘର୍ଷ, ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ପାଇଁ ଦାୟୀ ହେଉଥିବା ମଣିଷର କଥା କହି ନାହାଁନ୍ତି । ଗଳ୍ପ ପରିଧିରେ ମଧ୍ୟ ଅଛି ସାମନ୍ତ ବା ପୁଞ୍ଜିପତି ବିରୋଧରେ ଶୋଷକ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱରଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସାମନ୍ତବାଦର ବିଲୟ ହେଉଛି ଏବଂ ଶୋଷକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଶୋଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତି ଦେଖାଉଛି ଅନୁକମ୍ପା । ଶ୍ରେଣୀ ସଂଘର୍ଷ ରହୁନାହିଁ, ସାମୂହିକ ମଙ୍ଗଳର ହେଉଛି ଜୟ । ଯୁଗପୁରୁଷ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ 'ରାଣ୍ଡି ପୁଅ ଅନନ୍ତା' ଭଳି କଥାକାର ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ବିପ୍ଳବ' ଗଳ୍ପର ବାଉଲି ପିଲାଟି କାହାରିକୁ ଡ଼ରୁନାହିଁ । ଛୋଟବେଳେ ଡ଼ରୁ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ହେଲା ପରେ ସେ ପୁଞ୍ଜିପତିର ଅହମିକାଭରା ଶୋଷଣକୁ ବୁଝିପାରୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ଗାଁ ମହାଜନ ଉମାବାବୁଙ୍କ ବାଡ଼ିରେ ପଶି ତାଙ୍କ ଗଛରୁ ଜବରଦସ୍ତି ତାଳ କାଟି ଖାଇଲା ବେଳେ, ମହାଜନ ଉମାବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିଛି; "ଆମର ତାଳଥିଲେ କି କିଣିବାକୁ ପଇସା ଥିଲେ ଆପଣଙ୍କ ଗଛକୁ କାହିଁକି ଚାହାନ୍ତୁ ସାଆନ୍ତ ।" (ଆ ସାକ୍ଷୀ ଦେ (ବିପ୍ଳବ) ପୃ-୮୫) ଏ ପଦକ କଥା ମହାଜନ ଉମାବାବୁଙ୍କୁ କୋରଡ଼ାରେ ଚୋଟ ମାରିଲା ଭଳି ଲାଗିଛି । ମହାଜନୀପଣ ଉଭେଇ ଯାଇଛି । ଲଜ୍ୟାରେ କାହାରିକୁ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ନାହାନ୍ତି ମହାଜନ ଉମାବାବୁ । ସରକାରୀ କଳରୁ ଟଙ୍କା ଆଣିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଗାଁର ସପନୀ ଓ ପଦିଆର ଜମି ଯେତେବେଳେ ନିଲାମ ହେଉଛି ସେତେବେଳେ ଅମାନିଆ ବାଉଲି ସହି ନପାରି ପୋଲିସକୁ ପାଞ୍ଚଣରେ ପିଟିଛି । ଏଥିପାଇଁ ନିମନ୍ତେ ପୋଲିସ ବାଉଲିକୁ ବାନ୍ଧି ନେଇଛି । ସେତେବେଳେ ଉମାବାବୁଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ହୋଇଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଶୋଷିତମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦି ଉଠିଛି । କଥାକାର ଶେଷରେ ଶୋଷକକୁ ଛିଡ଼ା କରାଇ କହୁଛନ୍ତି ଯଥା - "କିଏ କହେ ଏ ମାଟିରେ ଆଉ ଚାରା ଗଜୁରିବ ନାହିଁ... ଚାଲ ଥାନାକୁ । ମୁଁ ଅଛି । ପୃଥିବୀ କେବେହେଲେ ଅଣପୁରୁଷା ନଥିଲା, ଆଜି ବି ନାହିଁ ।" (ଆ ସାକ୍ଷୀ ଦେ (ବିପ୍ଳବ) ପୃ- ୮୬) କେବେ ସଂଘର୍ଷର ହୋଇ ନାହିଁ ପରାଜୟ ।

ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରେ 'ଶିକାର' ଗଳ୍ପ ଠାରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି କଥା ସାହିତ୍ୟକୁ ଦେଖିଲେ ମଣିଷ ବହୁ ସଂଘର୍ଷରତ । ଗରିବର ପରିଚୟ ନେଇ ସର୍ବଦା ଶୋଷିତ ହୋଇ ଆସୁଛି ଶୋଷକ ପୁଞ୍ଜିପତି ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା । କିନ୍ତୁ ଯିଏ ସ୍ୱରଉତ୍ତୋଳନ କରିଛି ସେ ପାଇ ପାରିଛି ତା'ର ଅଧିକାର । ଅଦ୍ୟାବଧି ଗଣତନ୍ତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି ନିଜର ଅଧିକାର ପାଇଁ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବେ ସ୍ୱରଉତ୍ତୋଳନ କରିବ ତାହାଲେ ସେ ନିଶ୍ଚିତ ନିଜର ଅଧିକାର ପାଇବା ସହ ଗୋଷ୍ଠୀର ହେବ ଜୟ । କାରଣ ଏ ପୃଥିବୀ ଅଣପୁରୁଷା ନୁହେଁ ।

ପରିଣତିରେ ଏତିକି କୁହାଯାଇପାରେ, ଗାଳ୍ପିକ ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଗଳ୍ପ କେବଳ ଶୋଷିତ ଓ ଶୋଷକର କଥା କହେ ନାହିଁ, କହେ ଶୋଷଣହୀନ ସମାଜ ଗଠନର କଥା, ଦିଏ ସ୍ୱାଭିମାନରେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା, ରଖେ ଅବହେଳିତ ମଣିଷକୁ ବିଦ୍ରୋହୀ କରି ଗଢ଼ି ପାରିବାର ସାମର୍ଥ । ଗାଁରୁ ସହର ସହରରୁ ଡ଼ଙ୍ଗର ସମସ୍ତ ଶୋଷିତ ମଣିଷର ଅବ୍ୟକ୍ତ ବ୍ୟଥାକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଛନ୍ତି କଥାକାର ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପ ପରିବେଶରେ ଶୋଷକ, ଶୋଷିତର ନରୋଳା ସତ୍ୟତାକୁ ସାମ୍ୟବାଦର ଧ୍ୱଜା ଉଡ଼ାଇ ଚରିତ୍ର ମାନଙ୍କୁ ନିଜ ସର୍ଜନରେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ଗଢ଼ି ତୋଳିଛନ୍ତି । ଯାହାକି ପାଠକ ସେ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କଲେ ପ୍ରତିହିଂସାରେ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠିବ ରୋମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିବ ଏବଂ ମାରିବକି

ମରିବ ପଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବ । ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ମେଷ କାଳରେ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ମାର୍କ୍ସବାଦୀୟ ଚିନ୍ତନ ଦେଖାଗଲା ବେଳେ ଗଳ୍ପ ଲେଖାର ଉତ୍ତରକାଳରେ ଟିକେ କାହିଁ ମନେହୁଏ ସାମ୍ୟବାଦୀ ପ୍ରସଂଗ ମଉଳିଗଲା ଭଳି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଳ୍ପରେ ଅନ୍ତର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିଟି ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାର ପକ୍ଷପାତିତା ଚରିତ୍ର ମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତା ଚେତନାରେ ସାମ୍ୟବାଦର ଝଲକ ପ୍ରଲିପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି ଏହାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇ ନପାରେ । ଏ ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ଏ ସମାଲୋଚକ ଦୃଢ଼ତାର ସହ କହିପାରେ ଯେ ଗାଳ୍ପିକ ରଜନୀକାନ୍ତ ମହାନ୍ତି ଜଣେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରର ମଣିଷ, ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଯୁଗଯନ୍ତ୍ରଣା ବିରୋଧରେ ସର୍ବହରା ପାଇଁ ବିଦ୍ରୋହର ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଦକ ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ:

୧. ଗାହାଣ, କପିଳେଶ୍ୱର, ସୀମାବଦ୍ଧତା ଓ ମୁକ୍ତିର ସ୍ୱପ୍ନ (ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପ), ପ୍ରକାଶକ-ଅଗ୍ରଦୂତ, କଟକ୨, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ୧୯୯୪

୨. ମହାନ୍ତି, ରଜନୀକାନ୍ତ, ଅଠର ନିର୍ବାସନ ରୋଡ୍, ପ୍ରକାଶକ- ପ୍ରବାହ, ଯାଜପୁର,୧ମ. ପ୍ର. ୨୦୧୦

୩. ମହାନ୍ତି, ରଜନୀକାନ୍ତ, ଆ ସାକ୍ଷୀ ଦେ, ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶନ, କଟକ-୧୨,୧ମ.ପ୍ର.୧୯୯୯

୪. ମହାନ୍ତି, ରଜନୀକାନ୍ତ, ଉଷାକାଳ, ଶ୍ରୁତି ସମୀକ୍ଷା ପ୍ରକାଶନୀ, ଯାଜପୁର ଟାଉନ୍,୧ମ.ପ୍ର. ୨୦୦୮

୫. ମହାନ୍ତି, ରଜନୀକାନ୍ତ, ଝିପିଝିପି ଅନ୍ଧାର, ପ୍ରକାଶନ- ଅକ୍ଷର, କଟକ-୧୩,୧ମ. ପ୍ର. ୨୦୦୨

୬. ମହାନ୍ତି, ରଜନୀକାନ୍ତ, ବହୁ ବଜାର, ଜେନିଥ୍ ପବ୍ଲିକେଶନ୍ସ, ଭଦ୍ରକ, ୧ମ.ପ୍ର. ୨୦୦୪

କଟକ-୨,୧ମ.ପ୍ର. ୧୯୮୯

୮. ମହାନ୍ତି, ରଜନୀକାନ୍ତ, ରକ୍ତରାଣ, ଆକାଂକ୍ଷା ପବ୍ଲିକେଶନ୍ସ, ଭଦ୍ରକ-୨୪, ୧ମ.ପ୍ର. ୨୦୦୭

୯. ମହାନ୍ତି, ରଜନୀକାନ୍ତ, ଶତାଂଢ଼ି ପୁରୁଷ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ୧ମ.ପ୍ର. ୧୯୮୧

୧୦. ଶତପଥି, ବିଜୟକୁମାର, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରଗତୀବାଦୀ ଧାରା, ପ୍ରକାଶକ- ଓଡ଼ିଶା ବୁକଷ୍ଟୋର, କଟକ- ୨,୧ମ.ପ୍ରକାଶ ୧୯୯୫.

୧୧. ସାମଲ, ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ, ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ଉନ୍ମେଷ ଓ ଉତ୍ତରଣ, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ-୨, ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ୨୦୧୫

ପତ୍ରିକା:

୧. ପାଢ଼ୀ, ବେଣୁଧର, "ମାଟିକୁ ଫେରି ଆସିବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି - ରଜନୀକାନ୍ତଙ୍କ ଗଳ୍ପ ମାନସ", (ସଂ) ଯାଯାବର, 'ଆମେମାନେ', ସୋର, ବାଲେଶ୍ୱର, ଜାନୁୟାରୀ ୧୯୯୯ ସଂଖ୍ୟା

୨. ପୃଷ୍ଟି, ସୁନୀଲ କୁମାର, "ଶତାଂଢ଼ି ପୁରୁଷର ପୁରୁଷାକାର", (ସଂ) ମହାନ୍ତି, ଜଗଦୀଶ, 'ସଂବର୍ତ୍ତକ', ୩ୟ ସଂଖ୍ୟା ଏପ୍ରିଲ-ମେ, ୧୯୮୫

ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ
ଏରୋନଟିକ୍ସ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ,
ସୁନାବେଡ଼ା, କୋରାପୁଟ-୭୬୩୦୦୨
ମୋ-୯୭୭୮୭୨୨୩୪୪
Email- shantanukn92@gmail.com